

Bilag om struktur, indhold og styring i de erhvervsrettede ungdomsuddannelser i Norge, Sverige og Finland¹

I Norge, Sverige og Finland varer både de almene og de erhvervsrettede ungdomsuddannelser 3 år – dog 4 år, hvis der indgår praktik på en virksomhed i Norge. Ungdomsuddannelserne gennemføres på adskilte institutioner for de almene og de erhvervsrettede i Finland men på fælles skoler i Norge og Sverige. Både i Norge og Sverige kan erhvervsrettede ungdomsuddannelser gennemføres på private skoler.

Sammensætningen af uddannelseselementer i de erhvervsrettede ungdomsuddannelser er især fleksibel i Norge og Sverige, hvor der også er fælles fag med de almene uddannelser. I Finland skal skolerne til gengæld samarbejde, så det er muligt for den studerende gennem sin individuelle uddannelsesplan at inddrage elementer fra de almene ungdomsuddannelser.

Praktikken aftales i Norge mellem en studerende og en virksomhed, i Sverige er der arbejdspladsforlagt undervisning som en del af skoleuddannelsen, og i Finland sker aftalen om praktik mellem skolen og virksomheden. I Sverige og Finland kan uddannelsen dog også gennemføres som vekseluddannelse.

Både i Sverige og Finland er der alternative forløb for unge – og voksne – som ikke har gennemført en ungdomsuddannelse. I Finland er der et ikke-lovreguleret forløb, der retter sig mod unge, der ikke kan følge et normalt forløb og er i risiko for at blive marginaliseret og mod voksne, som har forældede kvalifikationer. I Norge er der til gengæld en intensiv opfølgning af studerende, der falder fra ungdomsuddannelserne.

De erhvervsrettede ungdomsuddannelser er typisk styret gennem mål og rammer, og parterne har både formel indflydelse gennem råd og udvalg – centralt og lokalt.

II. Ungdomsuddannelserne i Norge

a. Struktur og indhold

Erhvervsrettede og almene ungdomsuddannelser er integrerede og betegnes videregående oplæring. Uddannelserne er i princippet alle 3-årige, men hovedvejen i de erhvervsrettede ungdomsuddannelser er 4 år. De to første år gennemføres på skole med praktisk træning på skolen og korte virksomhedsophold. De sidste 2 år gennemføres på en virksomhed eller i en offentlig institution (2+2 modellen). I

---

¹ Arbejdsrapporten er udarbejdet af Sekretariatet for ministerudvalget for Danmark i den globale økonomi. Papirerne er sendt til Globaliseringsrådet som faktisk baggrund for Globaliseringsrådets diskussioner. Globaliseringsrådet kan ikke tages til indtægt for arbejdsrapporterne. Informationerne er hentet fra Cedefops database om nationale erhvervsrettede uddannelsessystemer, 2005

disse 2 år indgår uddannelse, der svarer til 1 år på skole. Hvis eleverne ikke kan få en praktikplads, kan de to års praktik erstattes af 1 år på skole. Alle unge har ret til en 3-årig ungdomsuddannelse.

Der er 15 grundkurser af 1 års varighed. Indholdet er bygget op om: generelle fag, fag-specifikke fag og valgfag. Uddannelserne er bygget op i moduler. Eleven kan på et hvilket som helst tidspunkt få et kompetencedokument for de helt eller delvis gennemførte moduler.

Eleven indgår en praktikkontrakt med virksomheden efter de første 2 år på skole. Virksomheden får et tilskud - svarende til et års tilskud til skolen - for at oplære eleven i det 3. uddannelsesår, eleven selv modtager først løn i det 4. år, hvor der bidrages til produktionen/merarbejde. I 2003 blev det muligt for elever at starte direkte i virksomheden, idet eleven også her er under oplæring af skolen, men der ydes ingen tilskud til virksomheden.

Eleven skal blandt de 15 grundkurser pege på tre i prioriteret rækkefølge. Herefter er de garanteret optagelse på en af de tre valgte grundkurser. Langt de fleste bliver tilbudt deres første prioritet.

Vejlederne på ungdomsuddannelserne skal kontakte elever, der er faldet fra ungdomsuddannelserne. Hvis det ikke lykkes at bringe eleven tilbage til studierne, vil fylkets (amt) opfølgningsservice tage over. Denne service fortsætter, indtil eleven har skrevet under på at have modtaget et tilbud eller ikke ønsker at have yderligere kontakt med opfølgningsservicen. Der følges også op på unge, der ikke er påbegyndt et ungdomsuddannelsesforløb.

b. Styring

Uddannelsernes indhold fastlægges centralt, men fylket har det fulde ansvar for ungdomsuddannelserne. Skolerne udbyder for størstepartens vedkommende både erhvervsrettede og almene ungdomsuddannelser. De fleste skoler er offentlige og ejes af fylkerne. De private skoler, som er godkendt af Undervisningsministeriet, får støtte på samme niveau som de offentlige skoler.

Undervisningsministeriet har ansvar for de nationale regler for løbende vurdering og vurdering i forbindelse med eksaminer. Eksamination i erhvervsrettede emner tilrettelægges dog lokalt eller af fylket – ud fra nationale retningslinjer. Den afsluttende praktiske eksamen tilrettelægges af eksperter fra det relevante fag udpeget af Yrkesopplæringsnemnden (svarende til et fagligt udvalg).

Der er en lang tradition for samarbejde – både formelt og uformelt – mellem myndighederne og arbejdsmarkedets parter. Parterne og virksomhederne er centrale aktører og deltager aktivt i de fleste erhvervsuddannelser. Parterne er repræsenteret i – og udgør majoriteten af:

- *”Rådet for fagopplæring i arbejdslivet”*. Rådgiver ministeren og fastlægger bl.a. rammerne for anerkendelse af fag/beskæftigelse og godkender nye fag. Formanden og næstformanden vælges altid blandt arbejdsmarkedets parter.
- *”Opplæringsrådene”*. Rådgiver ministeriet og Rådet for fagopplæring i arbejdslivet og repræsenterer forskellige sektorer og beskæftigelsesområder. Arbejdsområdet er kvalifikationsstandarder, udvikling af curricula, forslag om nye fag, anerkendelse af opnåede uddannelseskvalifikationer

andre steder inkl. udlandet, forberedelse af teoretisk eksamen og retningslinjer for den praktiske del af eksaminationen.

- ”*Yrkesopplæringsnemnd*”. Rådgiver – og er udpeget af - fylket og har ansvar for at implementere erhvervsuddannelserne. De godkender praktiksteder, elevernes kontrakter og har myndighed til at ophæve retten igen. De udsteder certifikater.
- ”*Prøvenemnder*” findes i hver fylke for hvert erhverv – dog fælles med andre fylker i tilfælde af uddannelser med få kandidater. Hvert nemnd har to medlemmer med formel kompetence inden for området. De tilrettelægger den praktiske del af eksamen og evaluerer resultaterne.

III. Ungdomsuddannelserne i Sverige

a. Struktur og indhold

Ungdomsuddannelserne er 3-årige og bygger på et pointsystem. De erhvervsrettede og de almene ungdomsuddannelser har fælles kernefag. Der er 17 nationale uddannelsesprogrammer, hvoraf 15 er erhvervsrettede. Læreplanen giver eleverne stor indflydelse på, hvordan den konkrete uddannelse udformes, da de har ret til at vælge program og sammensætning.

Kommunerne er forpligtet til at udbyde ungdomsuddannelser til alle, inden de er fyldt 20 år. Skolerne har ansvaret for at tilvejebringe arbejdspladsforlagt undervisning og for at vejlede de studerende.

De erhvervsrettede ungdomsuddannelser udgør en kombination af praktisk og teoretisk undervisning. Specialiseringen sker i det 2. eller 3. studieår. Alle skal deltage i mindst 15 ugers arbejdspladsforlagt undervisning – svarende til mindst 15 pct. af uddannelsen - enten på en arbejdsplads eller som brobygning til en videregående uddannelse. De erhvervsrettede ungdomsuddannelser giver en dobbeltkompetence – både til arbejdsmarkedet og til at læse videre.

For unge, der ikke kan optages eller ikke straks begynder i gymnasieskolen (fælles skole for alle ungdomsuddannelser), er der følgende muligheder:

- *Specialudformede programmer* er lokalt udformede programmer – ud fra nationale mål - men med en mere utraditionel tilgang.
- *De individuelle programmer* har friere rammer og har ikke krav om bestemte fag. Sammensætningen og varigheden bestemmes af den enkelte studerendes skole. Det individuelle program kan skræddersys til indvandrere med f.eks. specialkurser i svensk som andet sprog og samfundslære.
- *Kvalificeret yrkesudbildning* er typisk for voksne med arbejdslivserfaring, som vil dygtiggøre sig yderligere. En tredjedel af uddannelsen foregår i en virksomhed. En variant er ”påbygningsudbildning” inden for et erhverv/fag med en varighed på ½ til 1 år.

b. Styring

Mål og regler fastlægges centralt. ”Skolverket” udarbejder kursusplaner, kriterier for uddannelsesbeviser og udøver kvalitetskontrol gennem opfølgning, vurdering og tilsyn med uddannelserne. I en lokal skoleplan beskrives økonomi, organisation, udvikling og evaluering af skolernes aktiviteter. Skolens leder udarbejder en lokal arbejdsplan for skolen.

Ungdomsuddannelserne er samlet på offentlige gymnasieskoler. De private skoler kan etableres med offentlig støtte. ”Skolverket” tager stilling til, om en uafhængig skole kan få støtte eller ej. Der er ca. 520 kommunale skoler og ca. 200 private. Kommunerne er forpligtet til at betale for ungdomsuddannelse på tilsvarende private uddannelsesinstitutioner for egne borgere på samme måde som i de offentlige skoler – eller hvis kommunen ikke udbyder den pågældende uddannelse.

Der er ingen afsluttende eksamen i ungdomsuddannelserne. For at få uddannelsesbevis skal eleverne have færdiggjort uddannelsen og fået vurdering i alle fag såvel som i det projektarbejde, der indgår i uddannelsen. Eleven bedømmes med: Ikke godkendt, godkendt, väl godkendt eller mycket väl godkendt. Skolverket fastlægger kriterierne for de nationale kurser, mens de kommunale uddannelsesråd fastlægger kriterierne for de lokale kurser.

Der er en lang tradition for både formelt og uformelt samarbejde med arbejdsmarkedets parter. Centralt rådgives undervisningsministeren af talsmænd fra arbejdsgiver- og lønmodtagerorganisationerne.

Kommunerne er ansvarlige for samarbejdet med arbejdsmarkedets parter for at sikre sammenhæng til arbejdsmarkedet. Flertallet af kommuner har oprettet ”Yrkesråd” eller ”Programråd”, hvor skolerne samarbejder med de lokale virksomheder og f.eks. planlægger arbejdspladsforlagt undervisning. Der er desuden andre frivillige samarbejder mellem skolerne og erhvervslivet, f.eks. referencegrupper, uformelle netværk, seminarer og konferencer.

III. Ungdomsuddannelserne i Finland

a. Struktur og indhold

Ungdomsuddannelserne varer generelt 3 år og er delt i to: De almene og de erhvervsrettede. De bygger på et pointsystem og har fælles almene fag. Begge uddannelsesretninger giver adgang til universiteter og højskoler. Der findes 75 erhvervsrettede ungdomsuddannelser. Kvalifikationerne kan opnås ad forskellige veje: Skolebaseret uddannelse, vekseluddannelse eller gennem kompetencebaserede kvalifikationer:

- *Skolebaserede uddannelser* indeholder områdefag, specialefag samt valgfag. Valgfagene kan frit søges fra egen eller anden uddannelsesinstitution. Eleven får en individuel sammensat uddannelsesplan. Da forløbet bygger på kurser, kan uddannelserne gennemføres på både kortere og længere tid. Praktikken aftales i en kontrakt mellem virksomheden og skolen. Eleven får ikke løn.
- *Vekseluddannelse* kan gennemføres for alle skolebaserede erhvervsrettede ungdomsuddannelser. Den studerende skal være over 15 år, når kontrakten underskrives – men der er ingen maksimumsalder. Kontrakten kan vare fra 1-3 år og skal godkendes af skolen. Virksomheden får et

tilskud, og eleven får løn. Der gennemføres teoretisk undervisning på godkendte skoler. I skoleperioderne modtager eleven støtte fra staten. Praktiktiden optager normalt 70-80 pct. af uddannelsestiden.

- *Kompetencebaserede kvalifikationer* skal øge deltagelsen i de erhvervsrettede ungdomsuddannelser. Målgruppen er voksne. Der er tre niveauer: erhvervsrettede ungdomsuddannelser, videregående erhvervsrettede uddannelser og specialistkvalifikationer. Denne vej giver ikke adgang til universitet og højere læreanstalter. Deltagerne kan opnå et kvalifikationsbevis, der godkender deres kvalifikationer uafhængigt af hvor og hvordan, de er opnået.

Desuden gennemføres workshops for særlige målgrupper. Deltagerne er ofte unge, der har problemer med at deltage i almindelig uddannelse eller at finde et arbejde - på grund af dårlige resultater i skolen, forskellige sociale problemer o.l. De voksne deltagere er ofte langtidsledige med forældede kvalifikationer.

b. Styring

Mål og rammer for uddannelserne og for institutionerne fastlægges centralt. De erhvervsrettede ungdomsuddannelser gennemføres på erhvervsskoler, mens de almene ungdomsuddannelser gennemføres på gymnasier. Skolerne har fælles tilrettelæggelse af undervisningen.

Eleven kan gennemføre studentereksamen – parallelt med gennemførelse af den erhvervsrettede ungdomsuddannelse - eller kombinere de to studieretninger. Eleverne får et kvalifikationscertifikat. For at bestå skal eleven have excellent (5), god (4-3) eller tilfredsstillende (2-1). I valgfagene kan man nøjes med bestået. Vejledning er en naturlig del af uddannelserne.

De konkrete beslutninger om uddannelserne ligger i kommunerne og på skolerne. Skolerne ejes primært af kommunerne, men kommunerne kan købe uddannelser fra andre kommuner eller private udbydere. De private skoler udgør omkring 27 pct. af de erhvervsrettede institutioner, og eleverne udgør 17 pct. af de samlede antal elever på de erhvervsrettede ungdomsuddannelser. De private skoler får statsstøtte.

Arbejdsmarkedets parter deltager i forskellige nationale råd og udvalg samt i bestyrelser og rådgivende komiteer på uddannelsesinstitutionerne:

- *Det nationale uddannelsesråd* godkender indholdet i kernefagene samt kravene til de kompetencebaserede kvalifikationer. Rådgivningen omfatter både de almene og de erhvervsrettede ungdomsuddannelser. Rådet udpeger kvalifikationskomiteer. Rådet skal desuden stille forslag om udvikling af de erhvervsrettede ungdomsuddannelser både kvantitativt og kvalitativt.
- *Kvalifikationskomiteerne* skal organisere og kontrollere kvalifikationerne for en eller flere uddannelser. De skal overvåge de kompetencebaserede tests, forestå aftaler med uddannelsesinstitutionerne om testene, og de skal stille forslag om at udvikle systemet og retningslinjerne.

- Arbejdsmarkedets parter er repræsenteret i *bestyrelserne på uddannelsesinstitutionerne*. Desuden er parterne repræsenteret i de rådgivende komiteer, som institutionen kan vælge at nedsætte for bl.a. at fremme samarbejdet med det lokale arbejdsmarked.

For eventuelle faktuelle spørgsmål: Undervisningskonsulent Philip Pedersen, Undervisningsministeriet, telefon 33 92 57 09